

לו"ז מושב "למידה מיוחדת"

למידה מיוחדת אולם אורן 3	
תראו אותי, אני שמח סתם פתאום / מופע הארנבות של דר' קספר	
שיטת פוירשטיין לפיתוח מודעות רגשית הרב רפי פוירשטיין, נשיא מכון פוירשטיין	13:45-14:00
קבוצת תאטרון - השתתפות מקסימלית בקרב אוכלוסיות מורכבות תיקי מנחם, טל דרור	14:00-14:15
הצלחה מובטחת, כלי לקבלת החלטות בהשמה ד"ר יעל גוטר	14:15-14:30
Reading Development in Children: Imaging Reading Before and After it is Acquired	14:30-14:45
פרופ' משנה ציפי הורוביץ קראוס	
תראו אותי - על מיזם הניראות בבית ספר "ונצואלה" לחינוך מיוחד שרון לוין, רוני שיפריס, אסנת ברגר	14:45-15:00
קבוצה פסיכו-חינוכית להורים לילדים שאובחנו על רצף האוטיזם ד"ר מורן כהן-אילוז, הגר בינון-צ'אקי, ד"ר חגית פלוסר	15:00-15:15

שיטת פוירשטין לפיתוח מודעות רגשית/ הרב רפי פוירשטין – נשיא מכון פוירשטין

שיטת פוירשטין (פוירשטין ופוירשטין 2003) מציעה כלים פרקטיים ליצירת מודעות רגשית המבוססת על 'תורת ההתנסות בלמידה מתוכת' (פוירשטין 1979 ואילך). השיטה מבוססת על יצירת הבנה קוגניטיבית למרכיבים השונים הקיימים ברגשות, והיא מנסה לאפשר לתלמיד ולמטפל/מורה לייצר שיח קוגניטיבי אודות רגשות ותפקודים רגשיים. התוכנית באה לפתור את הקושי לייצר שיח פורה ומקדם באחד התחומים המשפיעים והחשובים ביותר על התפקוד האנושי, אך גם הקשים ביותר לתקשורת בכלל ועם אנשים עם צרכים מיוחדים בפרט.

בתוכנית ישנם שלושה שלבים: יצירת מודעות לרגשות הבסיסיים (שמחה, הפתעה, כעס, כאב, גועל, וכו') ופיתוח היכולת לקשור בין מצבי חיים לרגשות השונים. בשלב השני, אנו מפתחים את הקשר שבין מצביים רגשיים שונים והיכולת לפתח תוכנית פעולה המבוססת עליהם. השלב מדיש בעיקר את הקניית מודעות ושליטה ל'אמפתיה רגשית'. השלב השלישי, מיועד לפתור קונפליקטים רגשיים וחברתיים על בסיס היכולת לפתח תוכנית פעולה חשיבתית. התוכנית תורגמה לעשרות שפות ומיושמת בעשרות מדינות בבתי ספר רגילים, מיוחדים ובקליניקות טיפוליות.

קבוצת תאטרון – השתתפות מקסימלית בקרב אוכלוסיות מורכבות

Theater Group - Maximum Participation Among Complex Populations

תיקי מנחם – Tiki Menachem – מרפאה בעיסוק - 0529598291 – tmenachem@alyn.org

טל פז – Tal Paz – קלינאית תקשורת - 0526309654 – paztal87@gmail.com

בית חולים אל"ן, שמריהו לוי 84, ירושלים

בבית חולים אל"ן פועלת מחלקה לשיקום חינוכי רפואי (שח"ר) ובה מתחנכים ילדים הזקוקים לסיוע רפואי ולטיפולים פרא-רפואיים. חזון בית החולים הוא לאפשר לילדים השתתפות מקסימלית כפי שמתואר במודל ה- ICF (International Classification of Functioning, Disability and Health, 2001). כחלק ממימוש חזון זה, הוקמה קבוצת תאטרון, המאפשרת לילדים ליצור, לבחור ולבטא את עצמם בדרכים שונות.

במחלקת שח"ר צוות רב-מקצועי, המאבחן ומטפל בילדים מורכבים מבחינה רפואית ומבחינה התפתחותית. קיימת הטרוגניות רבה מבחינת התפקוד הנשימתי, מוטורי, קוגניטיבי, תקשורתית ושפתי של הילדים. בקבוצת התאטרון משתתפים מטופלים המתניידים בכיסאות ממונעים, ביחד עם ילדים שמתהלכים עצמאית. ילדים שמדברים ביחד עם ילדים שמביעים את עצמם בעזרת תקשורת תומכת וחליפית. ילדים עם קשיים רגשיים שונים, כדוגמת Selective Mutism, קשיים קוגניטיביים והתמודדויות נוספות. הקבוצה מעודדת כל ילד להשתתף באופן המתאים לו, ולהיות חלק מהיצירה המשותפת תוך ביטוי היכולות השמורות שלו.

בהרצאה, נציג את התהליך השנתי שעברו הילדים בקבוצת התאטרון. נתאר את ההדרגתיות הנחוצה בעת העברת קבוצת תאטרון לקבוצת ילדים מורכבת והטרוגנית. נסביר כיצד הקבוצה אפשרה השגה יעילה ומהנה של מטרות שונות, מתחומי התקשורת, שפה וריפוי בעיסוק. נראה מעט מהתוצרים של הקבוצה, תוך התייחסות להישגים של הילדים. בפרט, נתייחס לרכישת מיומנויות חברתיות (עבודה בצוות, ניהול משא ומתן ועוד), הרחבת אמצעי ההבעה, הכרות עם עולם התאטרון, הנאה ותחושת הצלחה וגאווה.

מציגות בכנס: תיקי מנחם וטל פז

הצלחה מובטחת?

כלי לקבלת החלטות בהשמה

המקרה של תלמידים עם ASD

יעל גוטר (Ph.D), Case Manager, yaelg321@gmail.com, 054-7588757

תקציר

שילוב בחינוך רגיל או חינוך מיוחד? כיתת תקשורת או בית ספר כוללני? דילמות אלה מלוות אנשי חינוך וטיפול, הורים ומקבלי החלטות. בהרצאתי אציג כלי לקבלת החלטות, תוך התייחסות למגוון מאפיינים, שיקולים ומשתנים העשויים להשפיע על ההחלטה. מטרת הכלי לסייע בידי הורים ואנשי חינוך לקבל החלטה מושכלת על השמת התלמיד במסגרת הרצויה והמתאימה ביותר.

בעבר נהוג היה להסליל את התלמיד למסגרות של חינוך רגיל או חינוך מיוחד, על פי רמת התפקוד שלו.

בעקבות וועדת דורנר, משרד החינוך מעניק להורים את הזכות, כאפוטרופוסים טבעיים של ילדיהם, לבחור בהשמה המתאימה ביותר, לדעתם. ההורים מתייעצים, בדרך כלל, בצוותי חינוך וטיפול, בתוך מערכת החינוך ומחוצה לה, על מנת לקבל את ההחלטה המתאימה ביותר. לעתים אף התלמידים עצמם שותפים בקבלת ההחלטה.

החלטה זו נחוות כמשמעותית ביותר, ויש לה משמעות חינוכית, תקציבית ופוליטית. לעתים הדעות חלוקות בין המשתתפים בדיון, ולעתים שיקולים מערכתיים ואחרים גורמים לעירוב עניינים. הכלי מאפשר למפות את מגוון השיקולים ולהקל על קבלת ההחלטה.

ביבליוגרפיה

- אלו"ט (2013). שילוב יחידני במסגרת החינוך הרגיל לתלמידים על הרצף האוטיסטי, ישראל עמ' 10, נדלה בתאריך 3.7.17 https://alut.org.il/wp-content/uploASD/2013/10/shiluv_yechidani.pdf
- אלו"ט, ועדת דורנר, בחינת יישום תכנית השילוב, http://alut.org.il/?page_id=418, נדלה בתאריך 11.7.2017
- אבישר, ג' (2007), מתכנית הלימודים אל ההוראה בכיתה משלבת: סוגיות בתכנון לימודים, ש' רייטר, י' לייזר וג' אבישר (עורכים), שילובים: לומדים עם מוגבלויות במערכות חינוך, 197 – 223, חיפה: אחווה.
- איגל כ', מליחי ס' (2007), חוק חינוך מיוחד: השתקפות חברתית וערכית של עיצוב המדיניות ויישומה, ש' רייטר, י' לייזר וג' אבישר (עורכים), שילובים: לומדים עם מוגבלויות במערכות חינוך, 143 – 154, חיפה: אחווה.
- באומינגר, נ', בן-ארצי (אגס), ג' וקמחי, י' (2007). שילוב אקדמי וחברתי אצל ילדים על פני הרצף האוטיסטי בתפקוד גבוה, ש' רייטר, י' לייזר וג' אבישר (עורכים), שילובים: לומדים עם מוגבלויות במערכות חינוך, 461-499, חיפה: אחווה.
- היימן, ט' (1998). שילוב תלמידים לקויי למידה – אליה וקוץ בה. הוצג בכנס "החינוך במבחן הזמן", הכינוס הבין-לאומי, חיפה.

טלמור, ר' (2007), עמדות מורים באשר לשילוב תלמידים בעלי צרכים מיוחדים בכיתות לימוד רגילות, ש' רייטר, י' לייזר וג' אבישר (עורכים), שילובים: לומדים עם מוגבלויות במערכות חינוך, 157 – 195, חיפה: אחווה.

מידעונצ'יק-החוג לגיל הרך (2015). גיליון מספר 4, מכללת אורנים, ישראל.
מור מ., בר סימן טוב, ק., קרון א., וקורן פזית (2006). שילוב ילדים בעלי צרכים מיוחדים במערכת החינוך הרגילה – סקירת ספרות – חלק א'. תל אביב: מכון גוינט-מאירס. אוחר בתאריך 18.7.17 מאת:
<http://makom-m.cet.ac.il/pages/item.asp?s=0&id=-1&defid=-1&page=1&item=3418>

מיכאל, ע' (1991). היערכות המערכת הרגילה לשילוב הילד החריג בעקבות חוק החינוך המיוחד 1988. דפים, 13, 52-53.

מרום, מ., בר-סימן טוב ק., קרון א', קורן פ. (2006) שילוב ילדים בעלי צרכים מיוחדים במערכת החינוך הרגילה - סקירת ספרות, מתוך אתר מט"ח, תאריך דליה 18.7.17.

<http://makom-m.cet.ac.il/pages/item.asp?s=1&id=200&defid=-1&page=7&item=3418>

משרד החינוך והתרבות (1999). תכנית השילוב במסגרות החינוך הרגיל-לטיפול בתלמידים בעלי צרכים מיוחדים הלומדים בכיתות רגילות ובכיתות חינוך מיוחד. ירושלים: חוזר המנהל הכללי נ"ט, 8 ג' פלדמן, ד' (2008). זכויות אדם של ילדים עם מוגבלות בישראל בפתח המאה ה 21: החזון והמציאות, ש' רייטר, י' לייזר וג' אבישר (עורכים), שילובים: לומדים עם מוגבלויות במערכות חינוך, 89 - 142, חיפה: אחווה.

רוני, ח' (1992). הילד בעל הצרכים החינוכיים המיוחדים בכיתה הרגילה. סוגיות בחינוך מיוחד ובשיקום, 7, 75-91.

רייטר, ש' (1989). שילוב ילדים חריגים בבתי ספר רגילים – אתגר לשנות ה-90. סוגיות בחינוך מיוחד ובשיקום, 6, 25-38.

שיינין, מ. (1990). עמדות כלפי חריגות של תלמידים ומוריהם בבתי הספר היסודיים. עבודת גמר לתואר דוקטור, אוניברסיטת חיפה.

שכטמן, צ. (1991). שינוי עמדות של מורים בחינוך הרגיל כלפי שילוב חריג במסגרות הרגילות: ממצאים אמפיריים ותכנית התערבות. דפים, 13, 54 - 59.

תובל, ס' (2005), הייצוגים החברתיים של הכלה בידול וריבוד בבית הספר המנתבים ילדים לקריירה של חינוך מיוחד, חיבור לשם קבלת תואר 'דוקטור לפילוסופיה', אוניברסיטת בן גוריון.

תובל, ס', אור, ע' (2007), הכלה בבית הספר – משימה בלתי אפשרית? ייצוגים חברתיים של הכלה וריבוד במערכת החינוך. סוגיות בחינוך מיוחד ובשיקום, 12, 5 - 18.

תומר, ע. מלכי, ש. (2015). השילוב ושברו: עמדות של מורות שילוב כלפי תהליך השילוב של תלמידים עם ליקוי למידה במסגרות חינוך רגילות, דפים 60, 170 - 198.

Clarke, C. & Nomanbohoy, D. (1998). Attitudes of Singapore Pre-school Center Personnel on Integrating Children with Disabilities. *Early Child Development and Care*, 144, 119-128.

Garrison C (2015). Preparing Preservice Educators for the Inclusive Classroom Submitted to the Faculty of the Graduate College of the Oklahoma State University in partial fulfillment of the requirements for the Degree of master of science.

Kurth J A (2014). Educational Placement of Students with Autism: The Impact of State of Residence Hammill Institute on Disabilities, TE USA, p1.

Price B.G., Mayfield, P.K., McFadden, A.C., & Marsh, G.E. (2000-2001), Accommodating Strategies, in: Collaborative Teaching: Special Education for Inclusive Classrooms, Parrot publishing, L.L.C. <http://www.parrotpublishing.com>

Rix j et al (2014). Moving from a continuum to a community: Reconceptualizing the provision of support. The open University, UK 2014, p1, p26.

Sinclair, J. (2013). Why I dislike "person first" language. *Autonomy, the Critical Journal of Interdisciplinary Autism Studies*, 1(2).

https://web.archive.org/web/20080214141008/http://web.syr.edu:80/~jisincla/person_first.htm

U.N (2006). United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities.

http://www.un.org/disabilities/documents/convention/convention_accessible_pdf.pdf

U.N (1989). Convention on the Rights of the Child

<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CRC.aspx>

- Vaughn, S. & Schumm, J.S. (1995). Responsible inclusion for students with learning disabilities. *Journal of Learning Disabilities*, 28, 264-270.
- Waddington E, Reed P (2017). Comparison of the effects of mainstream and special school on National Curriculum outcomes in children with autism spectrum disorder: an archive based analysis, *Journal of Research in Special Educational Needs*, 17, 132-142 http://cms.education.gov.il/NR/rdonlyres/95941A6F-EAA3-416F-A1B6-655AD565C2B6/213313/resource_853390354.pdf
- Williams et al., 2011. School personnel knowledge of autism: A pilot survey. *The School Psychologist*, 65(2), 7-14.

Reading development in children: Imaging reading before and after it is acquired

Tzipi Horowitz-Kraus, PhD

Assistant Professor, Faculty of Education in Science and Technology,
Director, Educational Neuroimaging Center, Technion
Assistant Professor of Pediatrics and Neuroscience,
Scientific director, Reading and Literacy Discovery Center, Cincinnati Children's
Hospital Medical Center, Ohio, USA

Abstract:

Child development is characterized by a neuronal "explosion", specifically related to language and cognitive development. Both abilities are critical for reading acquisition later in life. In this talk, we will examine the neural circuits critical for typical reading development and discuss two cases that may affect this academic ability: 1) learning disorders from a genetic origin (i.e., dyslexia) and 2) environmental exposure to language and reading. Several studies using EEG, MRI, and functional MRI in typically developing children and those with reading difficulties at ages 4-12 years will be discussed. We suggest that cognitive-control training and language exposure through dialogic reading have an important role in both typical development and for improving symptoms in developmental disorders (such as dyslexia). In contrast, exposures to screens may take over neural circuits dedicated to reading ability and thereby harm proper development of reading abilities.

פרופ' משנה ציפי הורוביץ קראוס היא מרצה בכירה, ראש המרכז לחקר המוח הילדים וראש הקתדרה למצויינות אקדמית בפקולטה לחינוך למדע וטכנולוגיה בטכניון. פרופ' מ הורוביץ-קראוס היא גם המנהלת המדעית של המרכז לחקר האוריינות והקריאה בבית החולים לילדים בסיסנטי, אוהיו. פרופ' מ הורוביץ קראוס הינה בוגרת תואר ראשון ושני בנוירוביולוגיה מאוניברסיטת ת"א (2004). את התואר השני הנוסף בלקויות למידה (בהצטיינות, 2007) ואת הדוקטוראט בחקר המוח בלקויות למידה (2009), היא קבלה מאוניברסיטת חיפה. לאחר סיום הדוקטוראט, פרופ' מ הורוביץ קראוס החלה במחקר בתר דוקטוראט באוניברסיטת חיפה, בחיפוש אחר סמנים אלקטרופיזיולוגיים להשפעת תוכניות התערבות בילדים עם לקויות למידה (2011). לאחר קבלת מלגת פולברייט, פרופ' מ הורוביץ קראוס החלה בבית דוקטוראט נוסף במחלקה להדמיה בבית החולים לילדים בסיסנטי, אוהיו להענקת הבנת התרומה של יכולות ניהוליות להתהליך הקריאה בילדים תוך שימוש במגוון כלי הדמיה לאפיון קישוריות פונקציונאלית ומוחית בילדים (2013). בין השנים 2012-2015 פרופ' מ הורוביץ קראוס סייעה בגיוס של כמעלה מ-4 מיליון דולר להקמה ולפיתוח של המרכז המחקרי והקליני לאוריינות קריאה בבית החולים לילדים בסיסנטי, אוהיו.

תראו אותי - על מיזם הניראות בבית ספר "ונצואלה" לחינוך מיוחד

SEE BEYOND

אסנת ברגר, רוני שיפריס, שרון לוין

OSNAT BERGER, RONI SHIFRISS, SHARON LEVIN

054-6616789

sheronlevin@gmail.com

בית ספר ונצואלה, רפידים 27, תל אביב

הקדמה

בבית הספר תלמידים עם לקויות מורכבות קשות שניצבים בפני אתגרים משמעותיים בהשגת אבני דרך בכל התחומים. אך טבעי שבעבודה עם אוכלוסייה כה מורכבת, תשומת הלב תתמקד בטיפול היומיומי בצרכים הפיזיים האקוטיים, ואילו ההתייחסות לעולם הרגשי תדחק הצידה.

מטרות

מיזם הניראות נועד להגביר את מודעות הצוות לצרכים הרגשיים של התלמידים ובפרט לצורך בניראות. המיזם שואף לחזק את שיתוף הפעולה הכלל צוותי בהענקת תחושת ניראות לתלמידים וחוזר ומרענן את המודעות לחשיבות ההתכווננות לכך. המיזם מעודד אינטרוספקציה של הצוות בנוגע ליחס לתלמידים, מתוך רצון להגביר את המודעות להתמודדויות, לרגישויות ולצרכים, ולדייק את המענה הניתן.

חומרים ושיטות

הפעילויות במיזם מכוונות לאיתור מצבי חוסר ניראות וליצירת שינוי בהתנהלות הצוות בהתאם, ומקדמות תפישת עבודה לפיה טרם כל פעילות של איש צוות עם התלמיד, עליו לזכור כי התלמיד מבקש: תראו אותי, בהתייחס לחמישה קריטריונים שהוגדרו מראש. המיזם מספק לצוות הזדמנות ללמידה ולשיתוף, להתנסויות שמקרבות לחוויית התלמיד ולהעשרת התכנים לעבודה עם התלמידים בנושא. בנוסף, מושם זרקור על התלמידים במסגרת יום שיא בו הם זוכים לבמה כמבצעים ומשתתפים בהופעות ובסדנאות.

תוצאות

המיזם פועל בהצלחה זו השנה השלישית: אנשי צוות מעידים על למידה משמעותית ותובנות הנרכשות בעקבותיה, מראים מוטיבציה להמשיך ולהשתתף בהתנסויות השונות ומדווחים על שינויים התנהגותיים חיוביים בהתייחסותם לתלמידים.

מסקנות

הניראות הינה הצורך הבסיסי להיראות בעיני האחר והיא חיונית לשלומם ולרווחתם של התלמידים, בפרט על רקע תלותם הרבה בצוות. מיזם הניראות הוא תהליך עומק המשכי הנמצא יעיל בהטמעת מושג הניראות בקרב הצוות. המיזם מאפשר לצוות לרענן את מודעותו לחשיבות שבסיפוק צרכי ניראות לתלמידים ולצוות כאחד ולדייק את המענה הניתן. מודל המיזם עשוי לסייע גם במסגרות חינוך מיוחד אחרות.

הרצאה: קבוצה פסיכו-חינוכית להורים לילדים שאובחנו על רצף
האוטיזם

**A psychoeducational group for parents of children
who have been diagnosed with autism**

ד"ר מורן כהן-אילוז, עו"ס הגר בינון-צ'אקי, ד"ר חגית פלוסר.

Moran Cohen-Iluz (Phd.), Hagar Binoun-Chaki
(MSW), Hagit Flusser Md.

*המכון להתפתחות הילד ע"ש זוסמן, המרכז הרפואי
האוניברסיטאי סורוקה, ב"ש.*

הקדמה: בשנים האחרונות ניכרת עלייה משמעותית בשכיחות האוטיזם המאובחן בגיל הרך (Autism Spectrum Disorder; ASD). לרוב, תהליך האבחון הינו ממושך, מלווה באי ודאות רבה ואף עשוי להביא להשלכות שליליות משמעותיות בקרב ההורים והמשפחה. נמצא שמתן מענה פסיכו-חינוכי לאחר קבלת האבחנה, תורם ליכולות ההתמודדות ההוריות ולתחושת מסוגלות הורית גבוהה יותר. על רקע הניסיון הקליני והממצאים בספרות, כמו גם העלייה הניכרת בשכיחות האוטיזם, עלה הצורך במתן תמיכה ומענה טיפולי להורים לאחר תהליך האבחון.

מטרה, חומרים ושיטות: כדי לענות על צורך זה, פותחה במכון להתפתחות הילד בסורוקה קבוצת הורים פסיכו – חינוכית, המיועדת להורים שילדיהם אובחנו עם ASD. מטרת הקבוצה, לספק להורים ידע על הפרעה, כלים להתמודדות עם הקשיים המלווים אותה וכן קבוצת שייכות לתמיכה מקצועית וחברתית-רגשית. כל קבוצה מבוססת על פרוטוקול מובנה, הכולל עשרה מפגשים. עד כה, התקיימו חמש קבוצות הורים, לאורכן בוצע תיעוד עקבי של ויניטות, אשר נותחו באופן איכותני. בנוסף לכך, בסיום כל קבוצה, נמדדו משתנים הנוגעים לאופן בו התהליך הקבוצתי ענה לצורכי ההורים ותרם לחיזוק תחושת המסוגלות והביטחון בתפקידם ההורי.

תוצאות: הניתוח האיכותני העלה מספר תימות מרכזיות, ביניהן האשמה ההורית הנחוות, הפער בין הסטראוטיפ הרווח לבין המציאות, ההתייחסות החברתית לנושא וההשלכות המשפחתיות על רקע פערים בתהליך הזוגי. בנוסף לכך, ניתוחים סטטיסטיים ראשוניים הצביעו על כך שהתהליך הקבוצתי סיפק ידע וכלים מקצועיים להתמודדות בחיי היום יום, הביא לתחושת מסוגלות הורית גבוהה יותר וסיפק מרחב מוגן בו ההורה יכול היה לחוש שייך ובטוח.

מסקנות: תמיכה פסיכו-חינוכית קבוצתית מסייעת לשיפור הרווחה הנפשית ותחושת המסוגלות ההורית בהתמודדות עם האתגרים היום יומיים. יש לבחון ולהעמיק כיצד אלה קשורים בפרוגנוזה הטיפולית בילד.

מגישות: ד"ר מורן כהן-אילוז (MoranCI@clalit.org.il ;052-6276114)

והגר בינון-צ'אקי (hagarch@clalit.org.il ;054-2449842)